

# Правилник о приправничком стажу и стручном испиту здравствених радника и здравствених сарадника

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. [50/2006](#), [112/2009](#), [50/2010](#), [31/2012](#) и [1/2016](#) (чл. 2. није у пречишћеном тексту).

## Члан 1.

Овим правилником прописују се план и програм приправничког стажа за приправнике здравствене раднике и здравствене сараднике, ближи услови које морају испуњавати здравствене установе и други облици здравствене службе (у даљем тексту: приватна пракса) у којима се може обављати приправнички стаж, образац приправничке књижице, начин вођена приправничке књижице, програм, садржина, начин и поступак полагања стручног испита, као и образац уверења о положеном стручном испиту.

## Члан 2.

Приправнички стаж је практичан рад под надзором овлашћеног здравственог радника, односно здравственог сарадника - ментора, којим се здравствени радник и здравствени сарадник (у даљем тексту: приправник) оспособљава за самосталан рад, у складу са законом.

Приправнички стаж се обавља у здравственим установама и приватној пракси под непосредним надзором здравственог радника, односно здравственог сарадника који има најмање пет година радног искуства након положеног стручног испита, у складу са законом.

## Члан 3.

Приправнички стаж се обавља у здравственој установи, односно приватној пракси која испуњава следеће услове, и то:

1) да обавља одређене послове здравствене делатности према захтевима појединог дела плана и програма приправничког стажа за приправнике здравствене раднике и здравствене сараднике;

2) да у обављању одређених послова здравствене делатности из тачке 1) овог става учествује здравствени радник, односно здравствени сарадник који има најмање пет година радног искуства након положеног стручног испита;

3) да има потребну медицинску и техничку опрему за успешно спровођење програмом предвиђеног оспособљавања према захтевима савремене медицине.

Ако здравствена установа, односно приватна пракса у којој приправник обавља приправнички стаж не испуњава услове прописане у ставу 1. овог члана, а према прописаном плану и програму за одређену област, може га упутити у другу здравствену установу, односно приватну праксу у којој се тај део стажа може обавити.

## Члан 4.

Приправнички стаж се обавља по плану и програму којим су утврђене превентивне, дијагностичке, терапијске, процедуре и вештине здравствене неге и рехабилитационе процедуре и вештине које приправник треба да савлада у току приправничког стажа.

План и програм приправничког стажа одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

## Члан 5.

Стручни испит састоји се из општег и посебног дела.

У оквиру општег дела врши се провера:

1) основних знања о уставном уређењу и прописима о здравственој заштити, здравственом осигурању, лековима и медицинским средствима, пензијском и инвалидском осигурању и радним односима.

У оквиру посебног дела врши се провера:

2) оспособљености здравствених радника, односно здравствених сарадника за самостално предузимање и обављање стручно-медицинских мера, поступака и активности у вршењу послова здравствене делатности предвиђених планом и програмом приправничког стажа из члана 4. овог правилника.

## Члан 6.

Приправнички стаж обавља се у радно време у трајању од 40 сати недељно.

Приправнички стаж обавља се по правилу без прекида.

Под оправданим прекидом приправничког стажа сматра се болест, породилско одсуство и војна обавеза.

Уколико је дошло до оправданог прекида приправничког стажа у случајевима из става 3. овог члана, приправнички стаж се продужава за онолико времена колико је прекид трајао.

## Члан 7.

О обављању приправничког стажа води се Приправничка књижица за здравствене раднике и здравствене сараднике на Обрасцу 1 који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Приправничку књижицу издаје здравствена установа и приватна пракса у којој је приправник запослен, односно са којим је закључен уговор о волонтерском раду ради обављања приправничког стажа.

Здравствени радник, односно здравствени сарадник који у складу са законом врши непосредан надзор над обављањем приправничког стажа уписује у приправничку књижицу део приправничког стажа и оверава га својим потписом и факсимилом.

Почетак и завршетак приправничког стажа оверава својим потписом и печатом директор здравствене установе, односно оснивач приватне праксе, у којој је започет, односно завршен приправнички стаж.

## Члан 8.

По завршеном приправничком стажу здравствени радници и здравствени сарадници са високом школском спремом подносе писмену пријаву за полагање стручног испита испитној комисији коју министар надлежан за послове здравља образује при министарству надлежном за послове здравља, заједно са овереним преписом дипломе о завршеном факултету и овереном приправничком књижицом.

Здравствени радници и здравствени сарадници са вишом и средњом школском спремом подносе писмену пријаву за полагање стручног испита испитној комисији коју министар надлежан за послове здравља образује при заводу за јавно здравље, заједно са овереним преписом дипломе о завршеној одговарајућој школи и овереном приправничком књижицом.

Пријава са документацијом из става 1. овог члана подноси се најкасније 30 дана пре полагања стручног испита.

Место полагања стручног испита одређује министарство надлежно за послове здравља.

## Члан 9.

Стручни испит полаже се јавно.

Испитну комисију именује министар надлежан за послове здравља за све области.

Испитна комисија састоји се од председника и чланова.

Председник и чланови испитне комисије имају најмање исти степен образовања као и приправник који полаже стручни испит, положен стручни испит и пет година рада у струци.

У испитну комисију именују се стручњаци одговарајућег степена образовања који се баве одговарајућим пословима у области здравствене заштите.

## Члан 10.

Испитне комисије за полагање стручног испита посебно се образују за:

1) докторе медицине;

- 2) докторе стоматологије;
- 3) дипломиране фармацеуте;
- 4) дипломиране фармацеуте медицинске биохемичаре;
- 5) здравствене сараднике са високом школском спремом;
- 6) здравствене раднике са стеченим високим образовањем на студијама првог степена (основне академске студије, основне струковне студије), односно на студијама у трајању до четири године, са вишом и средњом школском спремом;
- 7) здравствене сараднике са стеченим високим образовањем на студијама првог степена (основне академске студије, основне струковне студије), односно на студијама у трајању до четири године, са вишом и средњом школском спремом.

#### Члан 11.

По завршеном стручном испиту комисија оцењује целокупан успех приправника.  
Оцена успеха на стручном испиту гласи "положио" и "није положио" и доноси се већином гласова чланова испитне комисије.

#### Члан 12.

Приправник који не положи стручни испит може да полагаје тај испит у року који не може бити краћи од 60 дана од дана полагања стручног испита.

#### Члан 13.

О току испита води се Записник о полагању стручног испита на Обрасцу 2 који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

#### Члан 14.

Здравственом раднику, односно здравственом сараднику са високом стручном спремом који је положио стручни испит издаје се Уверење о положеном стручном испиту на Обрасцу 3 који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Здравственом раднику, односно здравственом сараднику са вишом и средњом стручном спремом који је положио стручни испит издаје се Уверење о положеном стручном испиту на Обрасцу 4 који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

#### Члан 15.

Приправник је дужан да обавести испитну комисију при министарству надлежном за послове здравља, односно при заводу за јавно здравље ако је из оправданих разлога спречен да приступи испиту у року одређеном за полагање стручног испита најмање три дана пре дана одређеног за полагање испита.

Уколико приправник не обавести испитну комисију при министарству надлежном за послове здравља, односно при заводу за јавно здравље у року предвиђеном у ставу 1. овог члана или је разлог одустајања од полагања испита неоправдан, сматра се да испиту није приступио.

#### Члан 16.

Административно-техничке послове за испитну комисију обавља секретар који се именује актом о образовању испитне комисије.  
Секретар је дужан да током полагања стручног испита води записник.

#### Члан 17.

Даном ступања на снагу овог правилника престаје да важи Правилник о приправничком стажу и стручном испиту здравствених радника и здравствених сарадника ("Службени гласник РС", број 89/93).

#### Члан 18.

Овај правилник ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

### ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА

## I. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ДОКТОРЕ МЕДИЦИНЕ ЧИЈЕ ОСНОВНЕ СТУДИЈЕ ТРАЈУ ШЕСТ ГОДИНА

а) План приправничког стажа:

1. Примарна здравствена заштита са организацијом здравственог система и актуелним законодавством	3 месеца
2. Интерна медицина	1 месец
3. Педијатрија	1 месец
4. Гинекологија	15 дана
5. Хирургија	15 дана

б) Програм приправничког стажа обухвата знања и вештине које доктор медицине треба да савлада у току приправничког стажа из горе наведених области медицине.

Предлог програма обухвата нивое знања и вештина према садржају рада, који су означени на следећи начин:

1. Знања
  - репродукује (означено са Р);
2. Вештине
  - посматра (означено са П);
  - изводи (означено са И); колико пута (означено бројем уз одговарајућу скраћеницу).

### 1. Примарна здравствена заштита са организацијом здравственог система и актуелним законодавством (3 месеца)

Знања:

Р - репродукује

Познавање разноврсних налаза других специјалиста и њихово правилно интерпретирање	Р
Познавање предности кућног лечења и неге	Р
Принципи палијативне неге	Р

Познавање правних оквира свог деловања	P
Познавање улоге и значаја примарне здравствене заштите у систему здравствене заштите Србије	P
Познавање програма унапређења здравља за популационе групе са којима ради	P
Познавање класификационих система који се користе у примарној здравственој заштити (МКВ/Х, МКРУ/П и др.)	P
Познавање принципа вођења медицинске документације и евиденције као и етичке и правне последице (обавезе и права пацијената)	P
Познавање начина комуникације са специјалистичким службама и другим службама (нпр. патронажна служба) и правилан начин упућивања укључујући и критеријуме за упућивање код специјалисте	P
Познавање комуникација са другим службама ван здравственог сектора и са невладиним организацијама	P
Познавање превенције, благовремене дијагностике, диференцијалне дијагностике, лечење, рехабилитација и друге поступке са болесницима који се појављују у ординацији опште медицине	P
Познавање мера рационалног прописивања лекова за одређене болести и поремећаје здравља	P
Познавање начела оцењивања радне способности у смислу привремене спречености за рад услед болести, повреде и осталих поремећаја здравља	P
Познавање начела оцењивања радне способности у смислу привремене спречености за рад услед болести, повреде и осталих поремећаја здравља	P
Познавање метода за рано откривање незаразних болести	P
Познавање могућности и домета превентивних активности	P
Познавање водича добре праксе за најчешћа обољења и стања у ПЗЗ (шећерна болест, КВБ, рак, плућне болести и др.)	P

Вештине:

П - посматра

И - изводи

Специфичан начин узимања анамнезе у примарној здравственој заштити	И10х
Објективни преглед болесника	И10х
Систематски превентивни преглед одраслог са испитивањем ризичног понашањем	И 5х
Неуролошки преглед	
Психијатријски интервју	И 2х
Припрема оболелог и повређеног за транспорт	И 2х
Обрада и превијање хируршке ране	И 5х
Постављање уринарног катетера	И 5х
Испирање спољашњег ушног канала	И 5х
Брис носа и ждрела	И 1х
Инјекције (интрадермално, с.ц., и.м., и.в.)	И10х свака
Вакцинисање по програму имунизације	И 3х
Снимање и читавање ЕКГ-а	И10х
Демонстрација употребе инхалатора болесницима	И 5х
Рационално прописивање лекова за одређене болести и поремећаје здравља	И10х
Писање рецепата	10х
Препознавање нежељених терапијских ефеката и њихово отклањање	И 3х
Препознавање разноврсних налаза других специјалиста и њихово правилно интерпретирање	И 5х
Интерпретација и коришћење налаза лабораторијских анализа	И10х
Интерпретација и коришћење налаза	И10х
Интерпретација и коришћење налаза ултразвука	И 2х

Комуникација са специјалистичким службама и правилан начин упућивања укључујући и критеријуме за упућивање код специјалисте	И10х
Писање упуга	И10х
Вођење медицинске документације болесника (здравствени картон)	И10х
Оцењивање радне способности у смислу привремене спречености за рад услед болести, повреде и осталих поремећаја здравља	И10х
Писање дознака, отварање боловања и издавање потврда о привременој спречености за рад	И10х
Издавање лекарског уверења и повредне листе	И 2х
Пружање хитне помоћи (у здравственој установи, ван здравствене установе и у току транспорта)	И 5х
Методe медицинске помоћи код срчаног застоја, престанка дисања, акутних тровања, топлотног удара, дехидратације, опекотина	И 2х
Осмишљавање и обављање кућних посета	И 5х
Вођење разговора са болесником и његовом породицом у амбуланти и код куће	И10х
Здравствено васпитање у заједници у којој ради	И 3х
Вођење умирућег болесника	Р 2х
Преглед умрлог	Р 2х
Издавање умрлице	Р 2х
Хигијенско-епидемиолошка зашита	

## 2. Педијатрија (1 месец)

Знања:

Р - репродукује

Познаје принципе здравственог васпитања за очување и подизање општег здравственог стања с посебном пажњом на поједине добне групе као што су новорођенчад, дојенчад и адолесценти;	Р
Познаје принципе систематског здравственог надзора деце - посебно дојенчади, деце пред упис у школу и адолесцената	Р
Познаје принципе специфичне заштите у односу на чиниоце ризика по здравље, болести и повреде, а нарочито акутних и заразних обољења, посебно АИДС-а и масовних незаразних обољења	Р
Познаје методе ране дијагностике укључујући методе самоконтроле	Р
Овладава знањима, техникама и методима клиничког прегледа, постављању почетне и коначне дијагнозе, као и скрининг методама	Р
Познаје методе благовременог и ефикасног лечења најчешћих стања, обољења и повреда	Р
Овладава принципима пружања хитне медицинске помоћи повређеним и оболелим у здравственој установи, изван здравствене установе и током транспорта	Р
Познаје принципе кућног лечења оболеле и повређене деце	Р
Познаје индикације за рехабилитацију и методе практичне примене одређених метода рехабилитације	Р
Овладава индикацијама за коришћење консултативних специјалистичких и конзилијарних прегледа	Р
Познаје индикације за лабораторијске, рендген, ЕКГ, ултразвучне и друге помоћне дијагностичке методе	Р
Познаје индикације за упућивање на болничко лечење	Р
Овладава принципима прописивања лекова, санитетског материјала и помоћних медицинских средстава у складу са фармакотерапијском доктрином	Р
Познаје водиче добре клиничке праксе за најчешћа обољења и стања (астма, шећерна болест, хипертензија, гојазност, акутни гастроинтестинални поремећаји)	Р
Познаје главне облике ризичног понашања у адолесценцији (пушење, алкохолизам, наркоманија, прерана полна активност)	Р

Вештине:

П - посматра

И - изводи

Систематски преглед здравог дојенчета	И-10х
---------------------------------------	-------

Систематски преглед предшколског детета	И-10x
Систематски преглед школског детета	И-10x
Систематски преглед адолесцента	И-10x
Мерење телесне масе, телесне висине и обима главе и упоређивање са стандардима (графиконима) раста	И-20x
Процена дентиције	И-20x
Процена стадијума полног сазревања	И-20x
Испуњавање здравственог картона	И-5x
Проверавање уредности вакцинација (у здравственој књижици и картону детета)	И-10x
Објашњавање родитељима (и деци) значаја вакцинација	И-10x
Давање писаног савета за исхрану дојенчета, потхрањеног и гојазног детета	П-10x
Практична примена оралних, супкутаних и интракутаних вакцина	И-15x
Индивидуални здравствено-васпитни рад са адолесцентима	П-5x
Групни здравствено-васпитни рад са адолесцентима	П-2x
Анамнеза и преглед болесног дојенчета	И-10x
Анамнеза и преглед болесног предшколског и школског детета	И-10x
Анамнеза и преглед болесног адолесцента	И-10x
Узимања бриса ждрела	И-10x
Директни отоскопски преглед	И-10x
Индиректни отоскопски преглед	П-5x
Преписивање рецепта	И-15x
Писмено упутство за оралну регидрацију	П-3x
Тумачење резултата хематолошких и биохемијских анализа	И-10x
Тумачење резултата рендгенских и ултразвучних прегледа	П-10x
Писање упута за консултативни преглед - физијатра, ОРЛ, офталмолога и других специјалности	И-5x
Кућна посета детету с акутним обољењем	П-2x
Кућна посета детету са хроничним обољењем	П-2x

### 3. Интерна медицина (30 дана)

Знања:	Вештине:
Р - репродукује	И - изводи
П - посматра	
<b>КАРДИОЛОГИЈА (5 дана)</b>	
Интернистичка анамнеза и физикални преглед у кардиолошкој пријемној амбуланти	И-10x
Регистровање и интерпретација ЕКГ-а	И-10x
Мерење артеријске тензије	И-10x
Ултразвучни преглед срца	П-10x
Давање и.в. терапије	П-10x
Кардио-пулмонална реанимација	П (И)
Праћење пацијената до коронарне јединице и његово збрињавање	П
Убацивање привременог расе-markera	П
<b>ПУЛМОЛОГИЈА (5 дана)</b>	
Интернистичка-пулмолошка анамнеза у плућној пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-пулмолошки физикални преглед	И-10x
Спирометрија	И-10x

Гасна анализа	И-10x
Очитавање РТГ снимка	Р-10x
Давање терапије и.в.	И-5x
Давање инхалаторне терапије	И-5x
Бронхоскопија	П-5x
<b>ГАСТРОЕНТЕРОЛОГИЈА И ЕНДОКРИНОЛОГИЈА</b>	
Интернистичка-гастроентеролошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-гастроентеролошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија гастроентеролошких болести	П-10x
Лечење улкусне болести	Р
Хитна стања у гастроентерологији	П
Интернистичка-ендокринолошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-ендокринолошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија ендокринолошких болесника	П-10x
Лечење шећерне болести	Р
Хитна стања у ендокринологији	П
<b>НЕФРОЛОГИЈА И ХЕМАТОЛОГИЈА (5 дана)</b>	
Интернистичка-нефролошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-нефролошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија нефролошких болесника	И-10x
Хемодијализа	П-10x
Хитна стања у нефрологији	П
Интернистичка-хематолошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-хематолошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија хематолошких болесника	И-10x
Анемије и њихово лечење	Р-10x
Хитна стања у хематологији	П

#### 4. Гинекологија (15 дана)

Знања:	Вештине:
Р - репродукује	И - изводи
П - посматра	
Гинеколошка анамнеза	И-10x
Гинеколошки преглед	И-5x
Формирање гинеколошке историје	И-5x
Дијагностичке процедуре у гинекологији	И-2x
Гинеколошке мале хируршке интервенције	И-2x
Гинеколошке операције	П-2x
Преоперативна припрема и постоперативна нега и терапија	Р
Инфламаторне промене у малој карлици	Р
Рано откривање малигнух обољења гениталних органа	П-5x
Малигноми гениталних органа	Р
Контрацепција и непосредна посткоитална контрацепција	Р
Јувенилна гинекологија	Р

Хитна стања у гинекологији	П-2х
Акушерска анамнеза	И-5х
Акушерски преглед	И-5х
Формирање акушерске историје	И-5х
Дијагноза трудноће	И-5х
Поремећаји у раној трудноћи	Р
Вођење нормалне трудноће	Р
Припрема труднице за порођај	И-5х
Вођење нормалног порођаја	И-5х
Вођење патолошког порођаја	П-5х
Пуерперијум (бабињаре)	Р
Крварење у раној и касној трудноћи	П-2х
Хитна стања у акушерству	П-2х
Акушерски (обстретрички) шок	П-2х

### 5. Хирургија (15 дана)

Знања:	Вештине:
Р - репродукује	И - изводи
П - посматра	
Хируршка анамнеза	И-10х
Клинички преглед дојке	И-5х
Клинички преглед абдомена	И-10х
Палпација периферних артерија и артерија врата	И-5х
Дигитални преглед ректума и простате	И-2х
Хируршке операције	П-2х
Ендотрахеална интубација и општа анестезија	П-2х
Протокол преоперативне припреме	Р
Примена основних принципа дезинфекције и стерилизације	Р
Збрињавање ургентних хируршких стања	П-2х
Криотиреоидектомија и трахотомија	Р, П
Торакоцентеза код хематопнеумоторакса и пнеумоторакса	П-2х
Хируршка обрада инфекција коже и поткожног ткива (дренажа апсцеса, инцизија парацијума), узимање бриса ране	И-3х
Постављање еластичног завоја	И-2х
Превијање ране и уклањање конаца	И-10х
Примарна обрада мање и средње ране	И-5х
Вађење доступних страних тела	И-2х
Давање локалне анестезије	И-2х
Заустављање крварења - привремена хемостаза	Р (И-2х)
Обрада мањих опекотина	И-2х
Обрада већих опекотина	П-2х
Лабораторијске анализе и радиолошки прегледи у хируршкој дијагностици	Р
Протокол дијагностике и ургентног третмана неурохируршких повреда	Р
Венепункција, давање инфузија	И-10х

Давање и.м. инјекција	И-10х
Асистирано дисање амбу балоном и маском	И-2х
Оксигенотерапија	П-2х
Припрема за транспорт до друге здравствене установе	Р
Назогастрична сукција	И-2х
Клизме	П-2х
Пункција плуралне шупљине	П-2х
Постављање уринарног катетера	И-2х
Привремена имобилизација	И-5х

## II. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ДОКТОРЕ МЕДИЦИНЕ ЧИЈЕ ОСНОВНЕ СТУДИЈЕ ТРАЈУ ПЕТ ГОДИНА

### а) План приправничког стажа за докторе медицине:

1. Општа медицина	75 дана
- у служби хитне медицинске помоћи у дому здравља, односно у заводу за хитну медицинску помоћ	15 дана
2. Здравствена заштита жена	40 дана
- у породилишту	10 дана
3. Здравствена заштита деце	40 дана
4. Здравствена заштита радника	15 дана
5. Интерна медицина	35 дана
6. Општа хирургија	35 дана
7. Неуропсихијатрија	30 дана
8. Пнеумофизиологија	10 дана
9. Оториноларингологија	8 дана
10. Заразне болести	8 дана
11. Офталмологија	8 дана
12. Физикална медицина и рехабилитација	10 дана
13. Судска медицина	8 дана
14. Хигијенско епидемиолошка заштита	25 дана
15. Кожне и венеричне болести	10 дана
16. Социјална медицина	8 дана

### б) Програм приправничког стажа за докторе медицине:

У току приправничког стажа доктор медицине се обучава у обављању:

- здравственог васпитања за очување и подизање општег здравственог стања са посебном пажњом на поједине добне групе, промене везане за адолесценцију, трудноћу, старост, инвалидност и др. (исхрана, водоснабдевање, развој личности, сексуално васпитање, становање, одмор и др), као и за рад на планирању породице;

- систематског здравственог надзора, а нарочито одојчади, деце пред упис у школу и за време школовања, радника на радним местима са повећаним ризиком по здравље, у заштити од професионалних обољења и повреда и др.;

- специфичне заштите у односу на личну хигијену, одређене факторе ризика по здравље људи, болести и повреде, а нарочито код акутних и заразних обољења посебно AIDS-а, масовних незаразних обољења (шећерна болест, рак, кардиоваскуларне болести, плућна обољења и др.).

У оквиру примарне здравствене заштите упознаје се са законом и програмима и другим актима донетим на основу закона, упознаје и овладава методама вакцинације, садржајима систематских прегледа, методама здравствено-васпитног рада, рада патронажне службе, хемиопрофилактике, самоконтроле и др. и непосредно учествује у њиховој примени.

Зависно од области медицине:

- обучава се у раној дијагностици (укључујући методе самоконтроле), благовременом и ефикасном лечењу најчешћих стања обољења и повреда и заштити од неспособности;

- савладава знањима, техникама и методима клиничког прегледа, постављању почетне и коначне дијагнозе, као и "скрининг" методама; упознаје индикације и потребу коришћења консултативних специјалистичких и конзилијарних прегледа, лабораторијских, рендген, ЕКГ, ултразвучних и др. помоћних дијагностичких метода, као и индикације за упућивање на болничко лечење; упознаје методе и садржаје континуираног надзора над хроничним болесницима; учи да прописује лекове и санитарски материјал и помоћна медицинска средства у складу са фармакотерапијском доктрином као и да распознаје нежељена дејства лекова, да припреми и врши медицинску обраду болесника за упућивање на оцену радне способности;

- учествује у кућном лечењу оболелих и повређених и у пружању хитне медицинске помоћи у здравственој установи, ван здравствене установе и током транспорта (методе медицинске помоћи код "кардијал арест-а", акутних тровања, престанка дисања, топлотног удара, дехидратације, опекотина, перфорације унутрашњих органа и др.);



- упознаје се са принципима здравствене заштите за случај ванредног стања и рата, а посебно пружања хируршке помоћи, медицинске помоћи код хемијско-биолошких и јонизујућих оштећења;

- овладава техником порођаја и ревизије материце;

- упознаје методе: одређивања крвних група, индикације и технику давања трансфузије крви и крвних компоненти, антишок терапије, асистираних дисања, оксигенотерапије, заустављања крварења, заштите у високофебрилним стањима, локалне анестезије, вађење доступних страних тела, сукције, инфузије, имобилизације, медицинске мере код пнеумоторакса, оспособљавање за одговарајући транспорт до друге здравствене установе, категоризације мокраћне бешике, разних врста пункција и евакуација, терапијских клизми, интубације и трахеотомije, парацентезе, тампонаде носа и др. Оспособљава се за вршење амбулантних хируршких интервенција (обраду ране и др.);

- обучава се у постављању индикација за рехабилитацију и практичној примени одређених метода рехабилитације.

У појединим гранама медицине, односно областима здравствене заштите, доктор медицине се посебно оспособљава, и то у области:

Хигијенско-епидемиолошке заштите: упознаје се са основним принципима и мерама у вези са хигијеном исхране, школском хигијеном, хигијеном рада, отклањањем отпадних материја, основама заштите од јонизујућег зрачења, снабдевањем становништва здравом пијаћом водом и др. Учествоје у спровођењу анкета о водним објектима, домаћинствима, школама и др. Овладава техником узимања и слања на преглед узорака ваздуха, воде, намирница и предмета опште употребе и законским прописима из ове области; упознаје се са мерама на спречавању и сузбијању заразних болести и епидемија и практично их спроводи; врши епидемиолошка извиђања и епидемиолошке анкете; упознаје се са изработом анализе и њиховом практичном применом; упознаје се са прописима и њиховом практичном применом у спречавању и сузбијању заразних болести, о обавезним имунизацијама, серопротекцији, хемиопротекцији, о клицоношама и др.

Кожних и венеричних болести: упознаје се са амбулантним радом и овладава техником дијагностике и терапије најчешћих кожных обољења и болести које се преносе полним путем, учествује у примени дерматолошке терапије; упознаје се са принципима епидемиолошког приступа болестима које се преносе полним путем.

Социјалне медицине: упознаје се са основним принципима здравствене заштите, а посебно примарне здравствене заштите, праћења и проучавања здравственог стања становништва и изработом одговарајућих елабората; упознаје методе планирања и програмирања у здравству; сарађује у изради планова и програма и њиховој евалуацији, савладава основе здравствене статистике и практично их примењује; упознаје елементе за процену квалитета здравствене заштите и здравственог стања становништва, упознаје се са местом и улогом здравственог васпитања у здравственој заштити и овладава методологијом здравствено-васпитног рада у свакодневној пракси, упознаје се са основном концепцијом организације здравствене делатности, нормативима и стандардима у раду здравствене службе и основама економије у здравственој заштити.

Судске медицине: врши обдукције. Увјежбава класификацију и квалификацију механичких, физичких и токсичких повреда. Упознаје се са одредбама кривичног закона о раду лекара који непосредно обавља здравствену делатност, као и лекара - судског вештака. Практично ради на поступцима при издавању лекарских уверења.

### III. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ДОКТОРЕ СТОМАТОЛОГИЈЕ

а) План приправничког стажа за докторе стоматологије:

1. Превентивна и дечја стоматологија	30 дана
2. Ортопедија вилица	15 дана
3. Болести зуба	30 дана
4. Пародонтологија и орална медицина	25 дана
5. Стоматолошка протетика	30 дана
6. Орална хирургија	20 дана
7. Максилофацијална хирургија са хитном медицинском и стоматолошком помоћи	30 дана

б) Програм приправничког стажа за докторе стоматологије:

1. Превентивна и дечја стоматологија: доктор стоматологије у области дечје стоматологије, обучава се у обављању:

- здравственог васпитања за очување и подизање оралног здравља, са посебном пажњом на поједине добне групе (исхрана, орална хигијена, флуор профилaksa и др.);

- систематског здравственог надзора у области обољења уста и зуба, а нарочито одојчади, мале деце, предшколске деце, за време школовања, запослених на радним местима са повећаним ризиком по здравље уста и зуба, трудница и др.;

- специфичне заштите у односу на личну хигијену, одређене факторе ризика по здравље људи, а нарочито код акутних и заразних обољења, посебно AIDS-а;

- превентивно-терапијских мера у спречавању обољења уста и зуба, посебно програма заливања фисура.

У оквиру дечје стоматологије, упознаје се са прегледом, дијагностиком и планом терапије обољења уста и зуба у деце (у време млечне, мешовите и сталне дентиције), заштитом пулпе, материјалима за испуне, вађењем млечних и сталних зуба у деце, првом помоћи у области дечје стоматологије, дијагностиком и терапијом повреда зуба, дијагностиком и терапијом херпетичног стоматита, дијагностиком и терапијом катаралног гингивита у деце.

У оквиру примарне здравствене заштите, упознаје се са законима и прописима, посебно са Законом о флуорисању воде за пиће ("Службени гласник РС", бр. 35/94, 38/94 - исправка, 25/96 101/05 - др. закон) и подзаконским актима, упознаје се и овладава методама систематских прегледа и санације у области стоматологије, здравствено-васпитног рада и учествује у њиховој примени.

Упознаје посебне програме превентивне стоматолошке заштите и учествује у њиховом спровођењу.

2. Ортопедија вилица: упознаје се са етиологијом неправилности орофацијалног система, клиничком дијагностиком, распрострањеношћу малоклузија у нас; посебно се упознаје са применом превентивних мера у циљу спречавања малоклузија у доба трудноће, код одојчета, млечне и мешовите дентиције (спречавање штетних навика, контрола ницања зуба, спречавање формирања неправилних функција, вежбе шпатулом за спречавање обрнутог преклопа секутића и др.), са применом интерцептивних мера (брушења зуба код принудних загрижаја) и са терапијом благих форми малоклузија (миофункционалне вежбе са и без помагала, подвеза браде, примена вестибуларне плоче и др.); упознаје се са разним дијагностичким и терапијским методама у лечењу неправилности стоматогнатног система.

3. Болести зуба: упознаје се са прегледом, дијагностиком и планом терапије обољења зуба; припремом каријесних кавитета за испуне (препарација кавитета I и V класе); заштитом пулпе; пуњењем кавитета класичним и савременим материјалима; обликовањем и полирањем испуна; изработом инлеја; дијагностиком обољења пулпе и пародонцијума; поступком код ургентних стања (прва помоћ) из области болести зуба, лечењем једноставних каналних система; упознаје се са могућностима савремених ендодонтских техника обраде, метода и материјала оптурације канала корена.

4. Пародонтологија и орална медицина: упознаје се са узроцима пародонтопатија и болести уста и распрострањеношћу ових обољења код нас; савладава превентивне мере у области пародонтопатија (професионалну и индивидуалну негу уста и зуба), дијагностику пародонтопатије и болести уста (клиничку и рендгенолошку) и секундарну превенцију пародонталних обољења

(уклањање каменца, конкремената и др.); упознаје се са могућностима хирушког лечења пародонтопатија и манифестацијама системских обољења у усној дупљи, биолошким и биохемијским тестовима у дијагностици обољења меких ткива уста.

5. Стоматолошка протетика:

а) фиксна протетика (15 дана): упознаје се са дијагностиком и планирањем фиксних зубних надокнада у пуном и прекинутом зубном низу; припремним поступцима препротетског збрињавања; клиничким поступцима израде различитих фиксних зубних надокнада (брушењем зуба носача за фиксне зубне надокнаде, узимањем отисака савременим отисним материјалима, регистрацијом висине загрижаја, заштитом брушених зуба, цементирањем фиксних зубних надокнада); различитим методама збрињавања депулпираних зуба; уклањањем дотрајалих фиксних зубних надокнада; припремом ретенционих зуба за прихватање елемената парцијалне протезе и планирањем наменских фиксних надокнада;

б) мобилна протетика (15 дана): упознаје се са планирањем и препротетском припремом безубих пацијената за израду тоталне протезе; клиничким поступцима у изради тоталне протезе применом различитих метода узимања отисака; контролним прегледима (оклузија, промене на меким ткивима, хигијенски аспекти); репаратуром тоталне протезе; различитим методама подлагања тоталне протезе; планирањем и припремом крезубих пацијената за израду различитих облика парцијалних протеза; избором везних елемената парцијалне протезе и израдом комплексних парцијалних протеза; контролним прегледима пацијената са парцијалним протезама (хигијенски аспекти, утицај на мека ткива, зубе носаче и др.); репаратуром и подлагањем парцијалних протеза; лабораторијским поступцима израде металног скелета парцијалних протеза; израдом имедијатних протеза.

6. Орална хирургија: дијагностика обољења зуба и уста која захтевају оралнохируршке интервенције; постављање индикације и контраиндикације за вађење изниклих и неизниклих зуба; постављање индикације за хирушко лечење периапикалних лезија; упознавање са ортодонтско-хирушком терапијом импактираних зуба; терапија дентогених инфекција; припрема локалне анестезије; вађење зуба; вађење зуба код пацијената ризика; заустављање крварења; лечење компликација вађења зуба; принципи стерилизације.

7. Максилофацијална хирургија са хитном медицинском и стоматолошком помоћи: упознаје се са ургентним стањима у медицини и стоматологији и обучава се у пружању прве помоћи, посебно код повреда максилофацијалне регије (омогућавање проходности дисајних путева, заустављање крварења, збрињавање повреда меких ткива, привремена имобилизација, конзервативно лечење прелома костију лица и вилица и повреда зуба); лечењем амбулантних и хоспитализованих пацијената са инфекцијама лица, вилица и врата; лечењем бенигних и малигних тумора максилофацијалне регије, са посебним освртом на рану дијагностику у обиму потребном за тријажу; планирањем и преоперативним и постоперативним третманом пацијената са деформитетима максилофацијалне регије.

#### **IV. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ДИПЛОМИРАНЕ ФАРМАЦЕУТЕ**

а) Приправнички стаж за дипломиране фармацеуте спроводи се у апотекама, у трајању од шест месеци и то: пет месеци у апотеци и један месец у болничкој апотеци.

б) Програм приправничког стажа дипломираних фармацеута обухвата знања и вештине које дипломирани фармацеут треба да савлада како би се оспособио за самостални професионални рад у апотеци/болничкој апотеци.

У току обављања приправничког стажа дипломирани фармацеут развија знања и вештине које је стекао у току студија а која осигуравају континуирани процес пружања фармацеутских здравствених услуга, саветовања и информисања, изграђује лични професионални став и оспособљава се за самостални и тимски рад, поштујући начела професионалне етике.

1) План и програм приправничког стажа дипломираних фармацеута у апотеци обухвата оспособљавање за самостално обављање следећих професионалних активности: набавка, пријем и складиштење лекова и медицинских средстава, дијететских, козметичких и других производа за заштиту здравља; набавка, пријем, контрола и складиштење фармацеутских активних и помоћних супстанци, амбалаже и реагенаса; израда и контрола магистралних и галенских лекова, израда одређених медицинских средстава и одређених козметичких производа; издавање лекова уз рецепт и издавање, односно, продаја лекова без рецепта; провера и процена исправности рецепта у погледу режима издавања, дозе и фармацеутског облика лека; примена рационалне и одговорне фармакотерапије; пружањем информација о лековима, медицинским средствима и другим производима грађанима, здравственим радницима, другим здравственим установама и приватној пракси, као и другим заинтересованим субјектима; пружање информација и саветовање пацијената о начину примене и условима чувања лекова, медицинских средстава, дијететских, козметичких и других производа за заштиту здравља; идентификација проблема везаних за употребу лекова и израда плана фармацеутске здравствене заштите; праћење, пријављивање и извештавање о нежељеним реакцијама на лекове; спровођење активности везаних за промоцију здравља и превенцију болести; управљање фармацеутским отпадом; управљање лековима, медицинским средствима и фармацеутским супстанцама под посебним режимом (психоактивне контролисане супстанце); организација и управљање процесом рада у апотеци, уз примену важећих законских и стручних прописа, као и кодекса професионалне етике.

2) План и програм приправничког стажа фармацеута у болници, под надзором фармацеутске службе болнице, односно болничке апотеке, обухвата оспособљавање за самостално обављање следећих професионалних активности: набавка, пријем и складиштење лекова и медицинских средстава; набавка, пријем, контрола и складиштење фармацеутских активних и помоћних супстанци, амбалаже и реагенаса; израда и контрола галенских лекова; припрема лекова према индивидуалним потребама пацијената болнице; издавање лекова и медицинских средстава; провера и процена исправности прописане терапије; праћење, пријављивање и извештавање о нежељеним реакцијама на лекове; организација и управљање процесом рада фармацеутске службе болнице, уз примену важећих законских и стручних прописа, као и кодекса професионалне етике.

#### **V. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ДИПЛОМИРАНЕ ФАРМАЦЕУТЕ - МЕДИЦИНСКЕ БИОХЕМИЧАРЕ**

а) План приправничког стажа за дипломиране фармацеуте - медицинске биохемичаре:

1. Медицинска биохемија - три месеца и две недеље;
2. Лабораторијска хематологија и хемостаза - један месец и једна недеља;
3. Санитарна хемија - две недеље;
4. Токсиколошка хемија - две недеље;
5. Социјална медицина - једна недеља.

Дипломирани фармацеут - медицински биохемичар приправнички стаж обављају у: медицинско-биохемијској, токсиколошкој и санитарној лабораторији у саставу здравствене установе (у даљем тексту здравствена установа) и/или у самосталној општој или специјалистичкој медицинско-биохемијској, токсиколошкој и санитарној лабораторији у којој се обавља медицинско-биохемијска делатност као и делатност токсиколошке и санитарне хемије као приватна пракса (у даљем тексту приватна пракса).

б) Програм приправничког стажа за дипломиране фармацеуте - медицинске биохемичаре:

У току приправничког стажа медицински биохемичар треба да примени знања и вештине које је стекао у току студирања. Знања о: концентрацијама биохемијских конститuenta у телесним течностима; физичко-хемијским, имунохемијским и другим аналитичким техникама за одређивање биохемијских параметара, и инструментима; поремећајима метаболизма угљених хидрата, протеина, липида, воде и електролита; лабораторијском испитивању функције органа; биохемијским променама које се јављају у различитим болестима; токсичним супстанцама (хемијска структура отрова, токсиколошки значај, механизму дејства, токсикокинетици, токсичним ефектима, терапији тровања, квалитативној и квантитативној анализи у релевантном материјалу, легислативи); избору одговарајућих тестова за дијагнозу, праћење и прогнозу болести; интерпретацији добијених резултата; улози биохемијске лабораторије у дијагностици; улози токсиколошке лабораторије у дијагностици тровања, оптимизацији терапије, контроли квалитета

животне средине. Вештине за: лабораторијски рад, контролу квалитета која осигурава континуирани процес провере и процене резултата мерних поступака са циљем да се обезбеди поуздан налаз и медицински релеватна информација; руковање инструментима и опремом; заштиту лабораторијског особља и безбедно руковање хемикалијама и биолошким материјалом и фармацеутским, односно медицинским отпадом; коришћење стручне литературе и интернета; препознавање и решавање проблема; самостални и тимски рад (у лабораторији и у сарадњи са другим здравственим струкама); доношење одлука.

## 1. Медицинска биохемија

1) Биолошки материјал: врсте и начини узимања, руковање и чување биолошког материјала, примена стандардизованих поступака у узорковању, руковању и чувању биолошког материјала;

2) Узорци варијабилности резултата лабораторијских анализа:

а) преаналитички фактори: исхрана, стрес, положај тела, физички напор, циркадијални ритам, трудноћа, фармаколошки активне супстанце и лекови, утицај начина узимања узорка крви, хемоллиза, грешке у обележавању узорка, промене у узорку након вађења крви;

б) аналитички фактори: утицај лекова, антикоагуланаса и других биохемијских параметара (хемоглобин, билирубин, липиди, имуноглобулини) на аналитички поступак одређивања биохемијских параметара; примена стандардизованих метода у одређивању клинички-релевантних анализа;

ц) постаналитички фактори: исписивање и издавање резултата, вођење лабораторијске документације;

3) Прављење раствора: припрема хемикалија и посуђа, мерење супстанци, израда раствора поштујући захтеве за израду раствора, адекватно лагероване раствора;

4) Аутоматизација у медицинско-биохемијским лабораторијама:

а) Биохемијски и хематолошки анализатор: упознавање са принципом рада апарата и самосталан рад на апарату уз надзор ментора из праксе и коришћење стручне литературе;

б) Коагулометар, имунохемијски анализатор, апарат за читавање тест-трака за урин, пламени фотометар, анализатор за одређивање туморских маркера и хормона са различитим технолошким принципом мерења (луминометрија, хемилуминисценција, итд.) - зависно од опремљености лабораторије: упознавање са принципима рада апарата;

5) Извођење општих, клинички релевантних анализа: пре извођења анализе упознаје се са: методом одређивања, биолошким материјалом из кога се може дати параметар одређивати, начином узорковања, факторима који утичу на избор методе одређивања, референтним интервалима и клиничком применом, интерпретацијом резултата, ограничењима методе, другим методама за одређивање датог параметра, литературом.

Супстрати и метаболити, липиди, електролити, елементи у трагу, протеини: глукоза, уреа, креатинин, мокраћна киселина, билирубин (укупан и директан), холестерол, ХДЛ-холестерол, ЛДЛ-холестерол (рачунски), триглицериди, гвожђе, ТИБЦ, калцијум, фосфат, натријум, калијум, хлориди, укупни протеини, албумин, Ц-реактивни протеин.

Ензими: аспартат-аминотрансфераза, аланин-аминотрансфераза, алкална фосфатаза,  $\alpha$ -амилаза, лактат-деhidрогеназа, креатинкиназа, липаза,  $\gamma$ -глутамилтрансфераза, тест оптерећења глукозом, израчунавање клиренса креатинина;

6) Квалитативна анализа урина (физичко-хемијски преглед урина): одређивање изгледа, боје, рН, релативне густине, хемијски преглед урина тест тракама и стандардним хемијским методама за поједине конституенте урина, конфирматорни тестови, микроскопски преглед седимента урина, тумачење резултата прегледа урина (протеинурија, хематурија, леукоцитурија, и др.);

7) Преглед феџеса: окултно крварење у феџесу;

8) Осигурање квалитета рада у лабораторији: познавање елементарних принципа унутрашње и спољашње контроле квалитета рада у лабораторији, утврђивање грешке применом контролних карти и контролних правила, утицај грешке на резултат лабораторијског одређивања и клиничку одлуку, упознавање са значајем мерне несигурности; примена затворених система за узимање крви и других биолошких материјала, правилна употреба прибора за једнократну употребу.

9) Унапређење рационалне лабораторијске дијагностике: упознавање са радом медицинског биохемичара у лабораторији, учешћем медицинског биохемичара у консултацијама са осталим здравственим радницима у циљу рационалне и економичне лабораторијске дијагностике и избора релевантних анализа и протокола у дијагностици, лечењу и праћењу пацијената, основним начелима медицинско-биохемијске делатности и добре лабораторијске праксе, тј. са процесом обезбеђивања рационалне лабораторијске дијагностике и примене дијагностичких алгоритама, а у циљу постизања крајњег резултата постављања дијагнозе и лечења који унапређују квалитет живота пацијената, значајем познавања мерног принципа, физиолошке и методолошке варијације, исхране, физичке активности, лекова при интерпретацији резултата лабораторијских анализа, учешћем у пројектима и клиничким испитивањима.

## 2. Лабораторијска хематологија и хемостаза

Комплетна крвна слика са леукоцитарном формулом, ретикулоцити, седиментација еритроцита, интерпретација резултата, фибриноген, протромбинско време, активирано парцијално тромбoplastинско време, контрола антикоагулантне терапије.

## 3. Санитарна хемија

1) Узорци и узимање узорка: правилан избор хомогеног узорка, правилно узимање узорка, фактори који утичу на стабилност узорка.

2) Документација у санитарној лабораторији: захтев за анализу, интерпретација резултата, писање и издавање мишљења.

3) Осигурање квалитета рада у санитарној лабораторији: упознавање са основним принципима унутрашње и спољашње контроле квалитета рада у лабораторији санитарне хемије.

4) Израда раствора: специфичности прања и припреме посуђа, мерење хемикалија и израда раствора, адекватно обележавање и чување раствора.

5) Испитивања квалитета и здравствене исправности намирница, пијаћих вода и предмета опште употребе: основне методе анализе намирница, пијаћих вода и предмета опште употребе, које обухватају гравиметријске, волуметријске, полариметријске, спектрофотометријске, колориметријске и хроматографске технике, процена квалитета и здравствене исправности намирница на основу одређивања нутриената (протеина, липида, угљених хидрата, минералних материја, витамина, воде, адитива и контаминената, одређивање физичких и хемијских параметара у води за пиће и предметима опште употребе, израчунавање енергетске вредности намирница и дијететских производа, процена прилагођености састава дијететских производа специфичним нутритивним потребама, критичко тумачење информације на декларацијама.

## 4. Токсиколошка хемија

1) Узорци и узимање узорка: правилан избор узорка, правилно узимање узорка, фактори који утичу на стабилност узорка.

2) Документација у токсиколошкој лабораторији: токсиколошки захтев, токсиколошки налаз, интерпретација резултата.

3) Осигурање квалитета рада у токсиколошкој лабораторији: познавање основних принципа унутрашње и спољашње контроле квалитета рада у токсиколошкој лабораторији.

4) Израда раствора: специфичности прања и припреме посуђа, мерење хемикалија и израда раствора, адекватно обележавање и чување раствора.

5) Токсиколошка испитивања:

а) клиничко-токсиколошка испитивања: биолошки материјал - скрининг процедуре, скрининг лекова, односно њихових метаболита

у телесним течностима, одређивање садржаја етил алкохола у крви, идентификација опојних дрога у урину, биомаркери експозиције и ефекта при тровању металима и органским растварачима, основни елементи процене ризика на здравље људи;

б) екотоксиколошка испитивања: узорковање ваздуха, воде и земљишта, одређивање садржаја најзначајнијих аерозагађивача (CO<sub>2</sub>, NO<sub>x</sub>, честица прашине, аероседимент), одређивање садржаја токсичних метала и фенола у водама, основни елементи еколошке процене ризика.

## 5. Социјална медицина

Општи закони из области здравства, као и упознавање са законском регулативом која се односи на квалитет и здравствену исправност намирница, воде за пиће и предмета опште употребе, адитива, отрове и опојне дроге.

## VI. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ЗДРАВСТВЕНЕ РАДНИКЕ СА СТЕЧЕНИМ ВИСОКИМ ОБРАЗОВАЊЕМ НА СТУДИЈАМА ПРВОГ СТЕПЕНА (ОСНОВНЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ, ОСНОВНЕ СТРУКОВНЕ СТУДИЈЕ), ОДНОСНО НА СТУДИЈАМА У ТРАЈАЊУ ДО ЧЕТИРИ ГОДИНЕ И ВИШИМ ОБРАЗОВАЊЕМ

1. План и програм приправничког стажа за медицинске сестре:

- здравствена нега у примарној здравственој заштити - 2 месеца;
- здравствена нега у стационарној здравственој установи - 4 месеца.

### 1) Здравствена нега у примарној здравственој заштити

Оспособљава се за здравствену негу здравог и болесног појединца, породице или групе у одговарајућој области; упознаје се са поступцима здравствене неге, систематским и другим прегледима, здравствено-васпитним радом, дијагностичко-терапеутским поступцима, пријемом и тријажом пацијената; обучава се за примену превентивних мера на очувању здравља; упознаје се са епидемиологијом и специфичностима одговарајуће популације; обучава се за вођење медицинске документације и евиденције.

У патронажној служби приправник се упознаје: са улогом, организацијом и задацима патронажне службе; специфичностима подручја коју покрива патронажна служба; сарађује са другим службама у здравственим установама; обучава се за здравствену негу групација становништва које су обухваћене патронажним посетама; обучава се за вођење медицинске документације и евиденције.

### 2) Здравствена нега у стационарним здравственим установама

#### *а) Здравствена нега у служби за пријем и збрињавање хитних стања - 3 недеље*

Упознаје се са пословима на пријему и збрињавању хитних стања, са организацијом службе, обучава се за хитан пријем болесних и повређених, обучава се за тријажу са идентификацијом и решавањем проблема у оквиру здравствене неге, за транспорт оболелог или повређеног; упознаје се са специфичностима здравствене неге болесника са обољењима и повредама плућа и дисајних путева, срца и крвних судова, трбушних органа, костију, мишића и нерава као и болесника са акутним тровањима, психијатријским и гинеколошким обољењима.

Обучава се за психичку подршку болеснику или повређеном и члановима његове породице, обучава се за извођење дијагностичко-терапеутских мера и процедура у хитним стањима и упознаје се са вођењем медицинске документације и евиденције.

#### *б) Здравствена нега у интензивној терапији - 4 недеље*

Упознаје се са организацијом рада у јединици за интензивну негу и терапију, пријемом болесника, специфичностима хигијенског режима са акцентом на спречавању болничких инфекција.

Обучава се за примену дијагностичко-терапеутских мера код животно угроженог болесника (ентерално и парентерално храњење, познавање употребе брзо делујућих лекова, трансфузије крви и крвних деривата као и деловање медицинских апарата и њихову употребу).

Упознају се са здравственом негом умирућег пацијента и поступањем са умрлим, обучава се за вођење медицинске документације и евиденције.

#### *в) Здравствена нега у психијатрији - 3 недеље*

Упознаје се са специфичностима здравствене неге болесника са психичким сметњама, оспособљава се за здравствену негу болесника у психијатрији, за психосоцијалну рехабилитацију, упознаје се са улогом породице у процесу лечења и рехабилитације психијатријског болесника и помоћи болеснику у кризи, као и специфичним етичким питањима у здравственој нези ових болесника и вођењем медицинске документације и евиденције.

#### *г) Здравствена нега у хирургији - 3 недеље*

Упознаје се са организацијом рада хируршког одељења, обучава се за пријем и здравствену негу хируршког болесника, за примену дијагностичко-терапеутских мера у преоперативној и постоперативној здравственој нези, упознаје се са специфичностима хигијенског режима и спречавањем болничких инфекција и обучава се за вођење медицинске документације и евиденције.

#### *д) Здравствена нега у интерној медицини - 3 недеље*

Упознаје се са организацијом рада и пословима интернистичког одељења, обучава се за пријем и здравствену негу интернистичког болесника, за примену дијагностичко-терапеутских мера, за припрему пацијента за различита ендоскопска, радиолошка, радиоизотопска и друга испитивања, упознаје се са специфичностима хигијенског режима и спречавањем болничких инфекција и обучава се за вођење медицинске документације и евиденције.

2. План и програм приправничког стажа за више гинеколошко-акушерске сестре и струковне медицинске сестре - бабице:

- здравствена нега у примарној здравственој заштити - 2 месеца;
- здравствена нега у стационарним здравственим установама - 4 месеца.

## **1) Здравствена нега у примарној здравственој заштити**

Оспособљава се за рад за примену дијагностичко-терапијских мера у области здравствене заштите жена, раној дијагностици карцинома, обучава се за рад у саветовалишту за планирање породице и саветовалишту за труднице и за сарадњу са другим члановима тима - лекар, поливалентна патронажна сестра и социјални радник. Обучава се за вођење медицинске документације и евиденције

## **2) Здравствена нега у стационарним здравственим установама**

### *а) Гинекологија*

Упознаје се са организацијом рада и пословима гинеколошког одељења, обучава се за пријем и тријажу гинеколошких пацијената, збрињавање хитних гинеколошких стања, оспособљава се за рад за примену дијагностичко-терапијских мера, едукације пацијената о хигијенском - дијететском режиму и самозбрињавању, обучава се за припрему и асистирање при малим хируршким интервенцијама, припрему пацијената за оперативне захвате и здравственом негом код оперисаних пацијената у оквиру интензивне неге и одељења гинекологије. Обучава се за рад на функционалном испитивању и лечење стерилитета.

### *б) Акушерство*

Упознаје се са пријемом и тријагом трудница, радом на одељењу високоризичних трудноћа уз примену савремених електронских апарата, прихватом породиље у породилишту и контролом кроз сва порођајна доба. Обучава се за вођење физиолошког порођаја и заштите међице при порођају и асистирању акушеру код неправилних порођаја и код акушерских операција. Обучава се за прву негу новорођенчета и процена стања, хитну реанимацију новорођенчета, за рад на акушерском одељењу, контроли инволуције, нези епизиотомије или оперативне ране, едукацији породиље о хигијенско дијететском режиму, о дојењу и нези детета. Упознаје се са планирањем здравствене неге и вођењем медицинске документације и евиденције, извођењем и контролом стерилизације, спровођење мера на превенцији интрахоспиталних инфекција и сарадњом са другим члановима тима: гинеколог - акушер, анестезиолог, педијатар, дијететичар и социјални радник.

3. План и програм приправничког стажа за струковне физиотерапеуте и више физиотерапеуте:

- физикална терапија - 4 недеље
- кинезитерапија у области трауматологије - 4 недеље
- кинезитерапија у области педијатрије - 4 недеље
- кинезитерапија у области неурологије - 4 недеље
- кинезитерапија у области интерне медицине - 4 недеље
- кинезитерапија у области пулмологије - 4 недеље

### **1) Физикална терапија**

Приправник се упознаје са одељењем за физикалну терапију, апаратима, средствима и техником које се користе у физикалној терапији; специфичностима у области физикалне терапије и вођењем медицинске документације и евиденције.

### **2) Кинезитерапија у области трауматологије**

Приправник се упознаје са организацијом одељења за трауматологију, специфичностима у области трауматологије, задацима рехабилитационог тима, вођењем медицинске документације и евиденције.

### **3) Кинезитерапија у области педијатрије**

Приправник се упознаје са специфичностима кинезитерапије у области педијатрије, опремом и техником која се користи у сали за кинезитерапију деце, обучава се за приступ детету и породици, као и за њихову едукацију. Обучава се за терапеутску процену стања и узимање функционалног статуса детета, сарађује са осталим члановима рехабилитационог тима и упознаје се са вођењем медицинске документације и евиденције.

### **4) Кинезитерапија у неурологији**

Упознаје се са специфичностима кинезитерапије у неурологији, обучава се за узимање функционалног статуса неуролошких пацијената, за састављање кинезитерапијског плана и програма, за едукацију пацијента и породице и упознаје се са вођењем медицинске документације и евиденције.

### **5) Кинезитерапија у интерној медицини**

Упознаје се са специфичностима кинезитерапије у области интерне медицине, обучава се за узимање функционалног статуса интернистичких пацијената, за састављање кинезитерапијског плана и програма, за едукацију пацијента и породице и упознаје се са вођењем медицинске документације и евиденције.

### **6) Кинезитерапија у пулмологији**

Упознаје се са специфичностима кинезитерапије у области пулмологије, обучава се за узимање функционалног статуса пулмолошких пацијената, за састављање кинезитерапијског плана и програма, за едукацију пацијента и породице и упознаје се са вођењем медицинске документације и евиденције.

4. План и програм приправничког стажа за струковне радне терапеуте и више радне терапеуте:

- рад у примарној здравственој заштити - 8 недеља
- рад у стационарној здравственој установи - 16 недеља

### **1) Рад у примарној здравственој заштити**

Оспособљава се за самосталан рад на превенцији лошег држања тела, постуралној дисфункцији деце и омладине; превенцији деформитета код деце и омладине са израженим лошим држањем, саветовању за адекватан избор занимања; тренингу за коришћење заштитних покрета и положаја особа са ризиком; за рад са децом из ризичних породица.

### **2) Рад у стационарној здравственој установи**

Оспособљава се за самосталан рад код провере способности, давање упутстава и тренинга за активности свакодневног живота код особа са почетним или узнапредовалим значајним обољења или оштећења организма; за проучавање, пројектовање и израду протективних, корективних и функционалних помагала, за ергономско прилагођавање прибора и алата, за планирање и спровођење

корективних положаја приручним и посебно пројектованим и израђеним средствима. Обучава се за пројектовање физичке средине особа са инвалидитетом и за едукацију особа из пацијентовог окружења.

Оспособљава се за едукацију пацијента код коришћења ортоза, апарата, функционалних помагала и протеза, за побољшање функционалних способности и развијање способности прилагођавања и компензовања, моторних, психомоторних, проприоцептивних, чулних и когнитивних функција; за настављање школских, професионалних, друштвених и уобичајених свакодневних активности.

5. План и програм приправничког стажа за струковне и више фармацеутске техничаре:

- рад у апотеци - 12 недеља
- рад у болничкој апотеци - 4 недеље
- рад у галенској лабораторији - 8 недеља

### 1) Рад у апотеци

Приправник се упознаје и обучава за издавање и продају лекова чији је режим издавања без рецепта, медицинских средстава, парафармацеутских производа, дијететских суплемената и других производа у превенцији и лечењу, припрема лекове, медицинска средства и др. за потребе здравствених установа и других правних лица; учествује у пријему лекова, медицинских средстава, парафармацеутских производа, провери рока употребе, провери обезбеђености сертификата, декларација и упутстава, у правилном чувању и третману лекова, медицинских средстава, парафармацеутских производа, и у дефектирању лекова. Учествује у обради и припреми рецепата за фактурисање.

### 2) Рад у болничкој апотеци

Оспособљава се за пријем лекова, завојног материјала, стерилних раствора, средстава за дезинфекцију, издавању лекова, медицинских средстава, завојног материјала на основу требовања са одељења, учествује у производњи и подели масти и инфузионих раствора и учествује у компјутерској обради података.

### 3) Рад у галенској лабораторији

Оспособљава се за практичан рад на изради следећих група галенских лекова: пречишћене воде, стерилних препарата (капи и масти за очи, ињекционих раствора, инфузионих раствора), крема, масти, гелова, раствора, лосиона, сирупа, ректалних и вагиналних облика, капсула и таблета.

6. План и програм приправничког стажа за струковне нутриционисте - дијететичаре и више нутриционисте - дијететичаре:

- исхрана здравих људи - 12 недеља
- исхрана болесних људи - 12 недеља

Оспособљава се за рад на превенцији и унапређењу здравља кроз здравствено васпитни рад код свих групација становништва, израчунавање и прилагођавање енергетских потреба корисника, за састављање и планирање јеловника према дијеталним шемама и нормативима, контролу припремљених obroка, количине намирница и органолептичка својства obroка, планирање набавке хране и контрола квалитета намирница, организацију правилног складиштења намирница, надзор над спровођењем организације и поступка рада у целокупном систему исхране. Оспособљава се за самостално одређивање дијетотерапије пацијената у стационарној установи, узимање нутритивне анамнезе, анализу учинка дијететске исхране на дијагностичке и терапеутске поступке, сарадњу са хигијенско-епидемиолошком службом и другим службама и вођење медицинске документације и евиденције.

7. План и програм приправничког стажа за струковног радиолошког техничара и вишег радиолошког техничара

- рад у радиолошкој дијагностици и магнетној резонанци - 16 недеља
- рад у радиолошкој терапији - 4 недеље
- рад у нуклеарној медицини - 4 недеље

### 1) Рад у радиолошкој дијагностици и магнетној резонанци

Приправник се упознаје са радом у радиолошкој дијагностици, са техникама и начином добијања слике-филма, оптимизацијама дозе и заштитом болесника.

Оспособљава се за коришћење радиолошке опреме у интервентној радиолошкој дијагностици, постављање, центрирање и нега болесника, избор фактора експозиције, оптимизација дозе. Сарађује са радиологом и другим лекарима као део мултидисциплинарног тима. Обучава се за вођење медицинске документације и евиденције.

Приправник се у оквиру области компјутеризоване томографије обучава за припрему материјала и припрему радиолошке опреме, за постављање болесника у правилан положај за снимање, за избор одговарајућег софтверског програма за преглед, оптимизацију дозе, за чување контрастног и другог материјала и опреме која се користи приликом прегледа и за вођење медицинске документације и евиденције.

Приправник се у дијагностици са магнетном резонанцом упознаје са начином поступања и правилима при раду у магнетном пољу, са основним принципима физике и управљања, опремом са пулсном секвенцом, са избором T1 или T2 фазе, протон сликом, карактеристикама ткива као и детекцијом и пријемом сигнала, и са коришћењем целокупне додатне и помоћне опреме.

### 2) Рад у радиолошкој терапији

Упознаје се са радом у радиолошкој терапији и улогом у планирању третмана, мултидисциплинарним приступом при извођењу третмана и вођењу медицинске документације и евиденције.

Обучава се за заштиту од зрачења и оптимизацију дозе, руковање опремом за спровођење третмана, постављање болесника, одређивању величине поља, примене калупа, и других параметара. Упознавање са начином вођења евиденције о третману који је примењен као и о чувању података.

### 3) Рад у нуклеарној медицини

Упознаје са радом у нуклеарној медицини, радиофармацима, начином њиховог добијања, складиштењем, мужом генератора и мерењем радиоактивности, израчунавањем тачног волумена и активности, асептичким обележавањем радиофармака. Обучава се за руковање опремом и обезбеђивањем тачности и поузданости опреме, постављање болесника у одговарајући положај, упознаје се са основним параметрима за избор оптималних услова прегледа и са заштитом од зрачења и оптимизацијом дозе као и вођењем медицинске документације и евиденције.

8. План и програм приправничког стажа за струковног санитарно-еколошког инжењера и вишег санитарног техничара

- хигијена и хумана екологија - 4 недеље
- унапређење исхране - 2 недеље
- дезинфекција, дезинсекција и дератизација - 1 недеља
- контрола и превенција болести - 6 недеља
- социјална медицина - 3 недеље
- лабораторија - 2 недеље
- радна средина - 6 недеља

## **1) Хигијена и хумана екологија**

У области хигијене и хумане екологије приправник се оспособљава за самостално узорковање воде за пиће, узорковање површинске и отпадне воде, намирница и предмета опште употребе, брисева са радних површина, ваздуха и седиментне материје и обучава се за рад на уређајима за узорковање ваздуха и седимената. Упознаје се са начином одвајања, кретања и третирања са инфективним медицинским отпадом, начином писања и израдом извештаја и вођењем медицинске документације и евиденције.

## **2) Унапређење исхране**

У области унапређења исхране, приправник се упознаје са антропометријским инструментима и мерењима и проценом стања ухрањености, са начином утврђивања енергетских потреба, као и потреба за хранљивим и заштитним материјама, са протоколом израде дијета здравих и болесних особа.

## **3) Дезинфекција, дезинсекција и дератизација**

У области дезинфекције, дезинсекције и дератизације, приправник се обучава за самостално обављање послова дезинфекције, дезинсекције и дератизације и упознаје се са процедурама система контроле квалитета, као и вођење медицинске документације и евиденције.

## **4) Контрола и превенција болести**

У области контроле и превенције болести, приправник се оспособљава за рад у здравственом надзору над особама које подлежу обавезном санитарном прегледу, здравственом надзору над клицоношама заразних болести, пријављивању и евидентирању заразних болести, пријављивању и евидентирању незаразних болести, у спровођењу противепидемијских мера. Упознаје се са мониторингом хладног ланца вакцина и календаром вакцинације и узима материјал за лабораторијске анализе у установи и на терену, са интрахоспиталним инфекцијама и мерама за њихово спречавање и вођењем медицинске документације и евиденције.

## **5) Социјална медицина**

У области социјалне медицине, приправник се оспособљава за прикупљање података из области здравствене статистике, учествује у изради извештаја о одређеним параметрима демографског кретања становништва. Обучава се за послове здравственог васпитања и промоцију здравља.

## **6) Лабораторија**

У области лабораторијске делатности, приправник се упознаје са поступцима анализе воде, намирница и предмета опште употребе и упознаје се са поступцима контроле стерилности. Упознаје се са радом лабораторије и процедурама анализе узорака санитарне хемије и токсикологијом.

## **7) Радна средина**

У области радне средине, приправник се упознаје са поступцима за проверу одржавања хигијене у радној средини, и обучава се за претходно и периодично испитивање санитарно хигијенских услова у радној средини.

9. План и програм приправничког стажа за струковног медицинско-лабораторијског технолога и вишег лабораторијског техничара:

- биохемијска лабораторија - 7 недеља
- хематолошка лабораторија - 7 недеља
- трансфузија - 2 недеље
- патохистологија - 2 недеље
- имунохемија - 2 недеље
- микробиолошке лабораторије - 4 недеље

### **1) Биохемијска лабораторија**

У биохемијској лабораторији, приправник се обучава за узимање, пријем и тријажу биолошког материјала, примену стандардизованих поступака у узорковању, руковању и чувању биолошког материјала; упознаје се и оспособљава за самосталан рад на апаратима у лабораторији, са узроцима варијабилности резултата лабораторијских анализа; оспособљава се за извођење стандардних биохемијских анализа, хемијски и микроскопски преглед урина и преглед фецеса.

### **2) Хематолошка лабораторија**

У хематолошкој лабораторији, приправник се оспособљава за одређивање комплетне крвне слике на хематолошком бројачу и израду стандардних хематолошких тестова, одређивање фибриногена, одређивање протромбинског времена и активiranог парцијалног тромбoplastинског времена.

### **3) Трансфузија**

У трансфузији, приправник се оспособљава за самостално узимање крви, конзервацију, чување и транспорт крви, испитивање и контролу крви давалаца, пренатална испитивања крви и за претрансфузиона тестирања крви и компонената крви.

### **4) Патохистологија**

У патохистолошкој лабораторији, приправник се оспособљава за рад на фиксирању и калупљењу узорака, сечењу, бојењу и осталим припремама за дијагностику узорака.

### **5) Микробиолошка лабораторија**

У микробиолошкој лабораторији, приправник се оспособљава за обављање послова у микробиолошкој лабораторији, обучава се за стерилизацију лабораторијског посуђа, руковање стерилним материјалом, обрада, засејавање биолошког материјала на подлоге, прављење и бојење препарата, прављење хранљивих подлога и рад на микробиолошким анализаторима, као вођење медицинске документације и евиденције.

### **6) Лабораторија за имунохемију**

У лабораторији за имунохемију, приправник се обучава се за рад на имунохемијским анализаторима за одређивање туморских маркера и хормона са различитим технолошким принципом мерења, упознаје се са различитим техникама и методама у имунохемијским лабораторијама.

## **VII. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ЗДРАВСТВЕНЕ РАДНИКЕ СА СРЕДЊОМ ШКОЛСКОМ СПРЕМОМ**

1. План и програм приправничког стажа за медицинску сестру - техничара (општи смер), педијатријску сестру, гинеколошко-акушерску сестру и медицинску сестру васпитача:

- у дому здравља - 3 месеца;
- у стационарној здравственој установи - 3 месеца.

1) За медицинску сестру техничара (општи смер) и педијатријску сестру:

Оспособљавање кроз практичан рад за самостално обављање општих и специјализованих послова здравствене неге; усмеравање на савлађивање метода и поступака у циљу пружања здравствене заштите у домену примарне, секундарне или терцијарне превенције; примену методе асепсе и антисепсе и рад у асептичним условима, а посебно на спречавању интрахоспиталних инфекција и AIDS-а; упознавање основних принципа и циљева здравствено-васпитног рада и учествовање у спровођењу здравствено васпитања као интегралног рада у свакодневnoj пракси; упознавање са применом принципа исхране здравих и болесних људи; практичан рад на вођењу основне медицинске документације и евиденције.

2) За гинеколошко-акушерску сестру:

Припрема потребан материјал, прибор и инструменте за рад; припрема болеснице за преглед и гинеколошке интервенције; обучава се у контроли виталних функција, спровођењу терапије и узимању материјала за анализе; припрема болесница за операцију и спроводи негу оперисаних болесница; води медицинску документацију; врши пријем и тријажу трудница; прати стања труднице у сва четири порођајна доба; спроводи здравствено-васпитни рад са трудницом и бабињаром; нега и контрола труднице код патолошких трудноћа; спровођење свих хигијенско-епидемиолошких мера и спречавање интрахоспиталних инфекција.

3) За медицинску сестру - васпитача:

Оспособљава се за пријем и тријажу деце у установама за дневни боравак и специјализованим установама; одржава личну хигијену деце; спроводи исхрану детета, контролу виталних функција деце, раста и развоја; спроводи терапију (паретералну и прероралну); ради на адаптацији новопримљеног детета; припрема децу за узимање оброка и спавање, организује и спроводи слободне и усмерене активности деце; ради на формирању радних, социјалних, хигијенских и културних навика; примењује васпитне поступке у циљу што успешнијег емоционалног контакта (сестра - замена родитеља); сарађује са родитељима, води здравствену и педагошку документацију.

2. План и програм приправничког стажа за санитарно-еколошког техничара;

- у заводу за јавно здравље - 6 месеци;

Прати стање у односу на кретање заразних болести, снабдевањем водом и диспозиције отпадних материјала и друге факторе околине који утичу на људско здравље, на подручју на коме делује здравствена установа; врши надзор над лицима запосленим у промету намирница и над другим лицима која подлежу здравственом надзору; издаје и води евиденцију санитарних књижица; води евиденцију клицоноша; узима узорке за хемијска и микробиолошка испитивања и води потребну евиденцију; врши надзор над јавним и индивидуалним водним објектима као и објектима за диспозицију отпадних материја; учествује у испитивању животне и радне средине (загађеност ваздуха, бука, прашина); ради на пословима дезинфекције, дезинсекције и дератизације.

3. План и програм приправничког стажа за физиотерапеутског техничара:

- служба физикалне медицине и рехабилитације - 6 месеци;

Оспособљавање кроз практичан рад за самостално обављање послова и задатака своје струке у циљу пружања здравствене заштите и спровођење терапијских процедура у области: фототерапије, термотерапије, хидротерапије, криотерапије, механотерапије, електротерапије, сонотерапије; вођење одговарајуће медицинске документације.

4. План и програм приправничког стажа за лабораторијског техничара:

- клиничко-биохемијска лабораторија - 2 месеца;
- хематологија - 2 месеца;
- у микробиолошкој лабораторији - 2 месеца;

Узимање и пријем биолошког материјала од пацијената, обележавање, припрема за рад биолошког материјала; самостално извођење поверених анализа; упознавање са основним принципима рада апарата на којима изводи анализе.

5. План и програм приправничког стажа за фармацеутског техничара:

- апотека - 3 месеца;
- болничка апотека - 1 месец;
- галенска лабораторија - 2 месеца.

Оспособљавање за практичан рад на изради свих галенских припрема који служе као база за даљу израду разних фармацеутских облика; припрема свих фармацеутских облика лекова за продају без рецепата; обављање дестилација и редестилације воде; врши стерилизацију одређених магистралних припремака и галенских лекова; издавање лекова без рецепата, завојног материјала, дијететских препарата, средстава за личну хигијену и козметичке препарате за потребе домовна здравља и др.

6. План и програм приправничког стажа за стоматолошку сестру - техничара:

- превентивна и дејња стоматологија - 2 месеца;
- болести зуба - 1 месец;
- парадонтологија и болести уста - 1 месец;
- орална хирургија - 1 месец;
- стоматолошка протетика - 1 месец.

Пријем пацијената и припрема за стоматолошке интервенције; припрема радног места за дијагностичке процедуре, конзервативну и хируршку терапију на одељењима предвиђеним планом приправничког стажа; припрема инструмената, прибора, медикамената и материјала за стоматолошке интервенције на одељењима предвиђеним планом приправничког стажа и асистирање стоматологу за време извођења интервенција; распремање радног места после стоматолошких интервенција; дезинфекција и стерилизација инструмената и материјала; чишћење и дезинфекција прибора и апарата; контрола стерилизације; требовање и чување инструмената, материјала, медикамената и потребног прибора и старање о њиховом правилном утрощку; вођење и чување стоматолошке документације; спровођење превентивних мера и здравствено-васпитни рад.

7. План и програм приправничког стажа за зубног техничара:

- фиксна протетика - 2,5 месеца;
- мобилна протетика - 2,5 месеца;
- ортодонски апарати - 1 месец.

Израда свих фаза рада код једноделних ливених и фасетираних круница, делимичних круница, инлеја, надградњи, наменских круница свих врста мостова који су програмом предвиђени за четврти степен; израда свих фаза рада тоталних и парцијалних протеза (како класичних тако и скелетираних протеза и ретенционих елемената) од анатомског отиска до дефинитивне обраде и полирања као и израда свих врста репаратура парцијалних и тоталних протеза; израда ортодонских апарата од соклирања модела (израда различитих ортодонских кукица и опруга) до дефинитивне израде са уградњом елемената.

## **VIII. ПЛАН И ПРОГРАМ ПРИПРАВНИЧКОГ СТАЖА ЗА ЗДРАВСТВЕНЕ САРАДНИКЕ СА ВИСОКОМ, ВИШОМ И СРЕДЊОМ ШКОЛСКОМ СПРЕМОМ**

У зависности од врсте и степена школске спреме приправник се оспособљава за самостално обављање одређених послова здравствене заштите.



**ПРИПРАВНИЧКА КЊИЖИЦА ЗА ЗДРАВСТВЕНЕ РАДНИКЕ И ЗДРАВСТВЕНЕ САРАДНИКЕ**

Презиме приправника		_____
(Очево име) и име		_____
Датум рођења		_____ место _____
Дипломирао-ла дана		_____
Назив школе, односно факултета		_____
Број и датум издате дипломе		_____
Назив и место здравствене установе/ односно приватне праксе		_____
(М.П.)		
		_____ (Потпис директора/ потпис оснивача)
Стаж започео-ла дана _____ године у		
(назив и место здравствене установе/односно приватне праксе)		
(М.П.)		
		_____ (Потпис директора/ потпис оснивача)
Стаж завршио-ла дана		_____ године у
(назив и место здравствене установе/односно приватне праксе)		
		_____ (Потпис директора/ потпис оснивача)
Назив и место здравствене установе/односно приватне праксе		
Назив организационе јединице		_____
Трајање практичног рада од	_____ до _____ године	
Опис послова:		
Описна оцена рада:		
(М.П.)		
_____ (Потпис директора/ потпис оснивача)		_____ (Потпис и факсимил овл. здр. радника - сарадника)

Образац 2

## I

Пред испитном комисијом образованом решењем министра здравља број \_\_\_\_\_ од \_\_\_\_\_ године полагао је стручни испит \_\_\_\_\_  
(име и презиме)

здравствени радник у радном односу \_\_\_\_\_

(Навести орган који је кандидату одобрио полагање испита)

Број \_\_\_\_\_ од \_\_\_\_\_ године.

Кандидат је завршио \_\_\_\_\_

(Навести стручну спрему)

дана \_\_\_\_\_ године и приправнички стаж за \_\_\_\_\_

Дана \_\_\_\_\_ године.

## II

Стручни испит је полагао дана \_\_\_\_\_  
Испит је започео у \_\_\_\_\_ часова.  
Постављена су следећа питања, и то:

## СТРУЧНИ ДЕО

Питања:

## ОПШТИ ДЕО

Питања:

Испит је завршен у \_\_\_\_\_ часова.

## III

Забелешка о одустајању од стручног испита \_\_\_\_\_

## IV

Кандидат ЈЕ-НИЈЕ положио стручни испит.

Председник комисије,  
\_\_\_\_\_

Чланови комисије  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

Образац 3

РЕПУБЛИКА СРБИЈА  
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

Број: \_\_\_\_\_

датум: \_\_\_\_\_

Београд	
Министар здравља издаје	
УВЕРЕЊЕ	
здравствени радник - сарадник са високом стр. спремом	
полагао је _____ године стручни испит за	
_____	
пред испитном комисијом Министарства здравља.	
Према оцени испитне комисије _____ положио-ла је стручни испит.	
Председник испитне комисије, _____	Министар, _____

Образац 4

РЕПУБЛИКА СРБИЈА		
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА		
Број: _____		
датум: _____		
Београд		
Министар здравља издаје		
У В Е Р Е Њ Е		
здравствени радник - сарадник са вишом и средњом стручном спремом		
полагао је _____ године стручни испит за	_____	
_____		
пред испитном комисијом Министарства здравља.		
Према оцени испитне комисије _____ положио-ла је стручни испит.		
Председник испитне комисије, _____	_____	МИНИСТАР _____

1. Примарна здравствена заштита са организацијом здравственог система и актуелним законодавством	3 месеца
2. Интерна медицина	1 месец

3. Педијатрија	1 месец
4. Гинекологија	15 дана
5. Хирургија	15 дана
Познавање разноврсних налаза других специјалиста и њихово правилно интерпретирање	P
Познавање предности кућног лечења и неге	P
Принципи палијативне неге	P
Познавање правних оквира свог деловања	P
Познавање улоге и значаја примарне здравствене заштите у систему здравствене заштите Србије	P
Познавање програма унапређења здравља за популационе групе са којима ради	P
Познавање класификационих система који се користе у примарној здравственој заштити (МКВ/Х, МКПУ/П и др.)	P
Познавање принципа вођења медицинске документације и евиденције као и етичке и правне последице (обавезе и права пацијената)	P
Познавање начина комуникације са специјалистичким службама и другим службама (нпр. патронажна служба) и правилан начин упућивања укључујући и критеријуме за упућивање код специјалисте	P
Познавање комуникација са другим службама ван здравственог сектора и са невладиним организацијама	P
Познавање превенције, благовремене дијагностике, диференцијалне дијагностике, лечење, рехабилитација и друге поступке са болесницима који се појављују у ординацији опште медицине	P
Познавање мера рационалног прописивања лекова за одређене болести и поремећаје здравља	P
Познавање начела оцењивања радне способности у смислу привремене спречености за рад услед болести, повреде и осталих поремећаја здравља	P
Познавање начела оцењивања радне способности у смислу привремене спречености за рад услед болести, повреде и осталих поремећаја здравља	P
Познавање метода за рано откривање незаразних болести	P
Познавање могућности и домета превентивних активности	P
Познавање водича добре праксе за најчешћа обољења и стања у ПЗЗ (шећерна болест, КВБ, рак, плућне болести и др.)	P
Специфичан начин узимања анамнезе у примарној здравственој заштити	И10х
Објективни преглед болесника	И10х
Систематски превентивни преглед одраслог са испитивањем ризичног понашањем	И 5х
Неуролошки преглед	
Психијатријски интервју	И 2х
Припрема оболелог и повређеног за транспорт	И 2х
Обрада и превијање хируршке ране	И 5х
Постављање уринарног катетера	И 5х
Испирање спољашњег ушног канала	И 5х
Брис носа и ждрела	И 1х
Инјекције (интрадермално, с.ц., и.м., и.в.)	И10х свака
Вакцинисање по програму имунизације	И 3х
Снимање и читавање ЕКГ-а	И10х
Демонстрација употребе инхалатора болесницима	И 5х
Рационално прописивање лекова за одређене болести и поремећаје здравља	И10х

Писање рецепата	10x
Препознавање нежељених терапијских ефеката и њихово отклањање	И 3x
Препознавање разноврсних налаза других специјалиста и њихово правилно интерпретирање	И 5x
Интерпретација и коришћење налаза лабораторијских анализа	И10x
Интерпретација и коришћење налаза	И10x
Интерпретација и коришћење налаза ултразвука	И 2x
Комуникација са специјалистичким службама и правилан начин упућивања укључујући и критеријуме за упућивање код специјалисте	И10x
Писање упуга	И10x
Вођење медицинске документације болесника (здравствени картон)	И10x
Оцењивање радне способности у смислу привремене спречености за рад услед болести, повреде и осталих поремећаја здравља	И10x
Писање дознака, отварање боловања и издавање потврда о привременој спречености за рад	И10x
Издавање лекарског уверења и повредне листе	И 2x
Пружање хитне помоћи (у здравственој установи, ван здравствене установе и у току транспорта)	И 5x
Методe медицинске помоћи код срчаног застоја, престанка дисања, акутних тровања, топлотног удара, дехидратације, опекотина	И 2x
Осмишљавање и обављање кућних посета	И 5x
Вођење разговора са болесником и његовом породицом у амбуланти и код куће	И10x
Здравствено васпитање у заједници у којој ради	И 3x
Вођење умирућег болесника	Р 2x
Преглед умрлог	Р 2x
Издавање умрлице	Р 2x
Хигијенско-епидемиолошка заштита	
Познаје принципе здравственог васпитања за очување и подизање општег здравственог стања с посебном пажњом на поједине добне групе као што су новорођенчад, дојенчад и адолесценти;	Р
Познаје принципе систематског здравственог надзора деце - посебно дојенчади, деце пред упис у школу и адолесцената	Р
Познаје принципе специфичне заштите у односу на чиниоце ризика по здравље, болести и повреде, а нарочито акутних и заразних обољења, посебно АИДС-а и масовних незаразних обољења	Р
Познаје методе ране дијагностике укључујући методе самоконтроле	Р
Овладава знањима, техникама и методима клиничког прегледа, постављању почетне и коначне дијагнозе, као и скрининг методама	Р
Познаје методе благовременог и ефикасног лечења најчешћих стања, обољења и повреда	Р
Овладава принципима пружања хитне медицинске помоћи повређеним и оболелим у здравственој установи, изван здравствене установе и током транспорта	Р
Познаје принципе кућног лечења оболеле и повређене деце	Р
Познаје индикације за рехабилитацију и методе практичне примене одређених метода рехабилитације	Р
Овладава индикацијама за коришћење консултативних специјалистичких и конзилијарних прегледа	Р
Познаје индикације за лабораторијске, рендген, ЕКГ, ултразвучне и друге помоћне дијагностичке методе	Р
Познаје индикације за упућивање на болничко лечење	Р
Овладава принципима прописивања лекова, санитетског материјала и помоћних медицинских средстава у складу са фармакотерапијском доктрином	Р
Познаје водиче добре клиничке праксе за најчешћа обољења и стања (астма, шећерна болест, хипертензија, гојазност, акутни гастроинтестинални поремећаји)	Р
Познаје главне облике ризичног понашања у адолесценцији (пушење, алкохолизам, наркоманија, прерана	

полна активност)	Р
Систематски преглед здравог дојенчета	И-10х
Систематски преглед предшколског детета	И-10х
Систематски преглед школског детета	И-10х
Систематски преглед адолесцента	И-10х
Мерење телесне масе, телесне висине и обима главе и упоређивање са стандардима (графиконима) раста	И-20х
Процена дентиције	И-20х
Процена стадијума полног сазревања	И-20х
Испуњавање здравственог картона	И-5х
Проверавање уредности вакцинација (у здравственој књижици и картону детета)	И-10х
Објашњавање родитељима (и деци) значаја вакцинација	И-10х
Давање писаног савета за исхрану дојенчета, потхрањеног и гојазног детета	П-10х
Практична примена оралних, супкутаних и интракутаних вакцина	И-15х
Индивидуални здравствено-васпитни рад са адолесцентима	П-5х
Групни здравствено-васпитни рад са адолесцентима	П-2х
Анамнеза и преглед болесног дојенчета	И-10х
Анамнеза и преглед болесног предшколског и школског детета	И-10х
Анамнеза и преглед болесног адолесцента	И-10х
Узимања бриса ждрела	И-10х
Директни отоскопски преглед	И-10х
Индијектни отоскопски преглед	П-5х
Преписивање рецепта	И-15х
Писмено упутство за оралну регидрацију	П-3х
Тумачење резултата хематолошких и биохемијских анализа	И-10х
Тумачење резултата рендгенских и ултразвучних прегледа	П-10х
Писање улуга за консултативни преглед - физијатра, ОРЛ, офталмолога и других специјалности	И-5х
Кућна посета детету с акутним обољењем	П-2х
Кућна посета детету са хроничним обољењем	П-2х
Знања: Р - репродукује	П - посматра
Интернистичка анамнеза и физикални преглед у кардиолошкој пријемној амбуланти	И-10х
Регистровање и интерпретација ЕКГ-а	И-10х
Мерење артеријске тензије	И-10х
Ултразвучни преглед срца	П-10х
Давање и.в. терапије	П-10х
Кардио-пулмонална реанимација	П (И)
Праћење пацијената до коронарне јединице и његово збрињавање	П
Убацивање привременог расе-markerа	П
Интернистичка-пулмолошка анамнеза у плућној пријемној амбуланти	И-10х
Интернистички-пулмолошки физикални преглед	И-10х
Спирометрија	И-10х

Гасна анализа	И-10x
Очитавање РТГ снимка	Р-10x
Давање терапије и.в.	И-5x
Давање инхалаторне терапије	И-5x
Бронхоскопија	П-5x
<b>ГАСТРОЕНТЕРОЛОГИЈА И ЕНДОКРИНОЛОГИЈА</b>	
Интернистичка-гастроентеролошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-гастроентеролошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија гастроентеролошких болести	П-10x
Лечење улкусне болести	Р
Хитна стања у гастроентерологији	П
Интернистичка-ендокринолошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-ендокринолошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија ендокринолошких болесника	П-10x
Лечење шећерне болести	Р
Хитна стања у ендокринологији	П
<b>НЕФРОЛОГИЈА И ХЕМАТОЛОГИЈА (5 дана)</b>	
Интернистичка-нефролошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-нефролошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија нефролошких болесника	И-10x
Хемодијализа	П-10x
Хитна стања у нефрологији	П
Интернистичка-хематолошка анамнеза у пријемној амбуланти	И-10x
Интернистички-хематолошки физикални преглед	И-10x
Дијагностика и терапија хематолошких болесника	И-10x
Анемије и њихово лечење	Р-10x
Хитна стања у хематологији	П
Знања: Р - репродукује	П - посматра
Гинеколошка анамнеза	И-10x
Гинеколошки преглед	И-5x
Формирање гинеколошке историје	И-5x
Дијагностичке процедуре у гинекологији	И-2x
Гинеколошке мале хируршке интервенције	И-2x
Гинеколошке операције	П-2x
Преоперативна припрема и постоперативна нега и терапија	Р
Инфламаторне промене у малој карлици	Р
Рано откривање малигнух обољења гениталних органа	П-5x
Малигноми гениталних органа	Р
Контрацепција и непосредна посткоитална контрацепција	Р
Јувенилна гинекологија	Р
Хитна стања у гинекологији	П-2x

Акушерска анамнеза	И-5х
Акушерски преглед	И-5х
Формирање акушерске историје	И-5х
Дијагноза трудноће	И-5х
Поремећаји у раној трудноћи	Р
Вођење нормалне трудноће	Р
Припрема труднице за порођај	И-5х
Вођење нормалног порођаја	И-5х
Вођење патолошког порођаја	П-5х
Пуерперијум (бабињаре)	Р
Крварење у раној и касној трудноћи	П-2х
Хитна стања у акушерству	П-2х
Акушерски (обстретрички) шок	П-2х
Знања: Р - репродукује	П - посматра
Хируршка анамнеза	И-10х
Клинички преглед дојке	И-5х
Клинички преглед абдомена	И-10х
Палпација периферних артерија и артерија врата	И-5х
Дигитални преглед ректума и простате	И-2х
Хируршке операције	П-2х
Ендотрахеална интубација и општа анестезија	П-2х
Протокол преоперативне припреме	Р
Примена основних принципа дезинфекције и стерилизације	Р
Збрињавање ургентних хируршких стања	П-2х
Криотиреоидектомија и трахотомија	Р, П
Торакцентеза код хематопнеумоторакса и пнеумоторакса	П-2х
Хируршка обрада инфекција коже и поткожног ткива (дренажа апсцеса, инцизијапаризијума), узимање бриса ране	И-3х
Постављање еластичног завоја	И-2х
Превијање ране и уклањање конаца	И-10х
Примарна обрада мање и средње ране	И-5х
Вађење доступних страних тела	И-2х
Давање локалне анестезије	И-2х
Заустављање крварења - привремена хемостаза	Р (И-2х)
Обрада мањих опекотина	И-2х
Обрада већих опекотина	П-2х
Лабораторијске анализе и радиолошки прегледи у хируршкој дијагностици	Р
Протокол дијагностике и ургентног третмана неурохируршких повреда	Р
Венепункција, давање инфузија	И-10х
Давање и.м. инјекција	И-10х
Асистирано дисање амбу балоном и маском	И-2х



Оксигенотерапија	П-2х
Припрема за транспорт до друге здравствене установе	Р
Назогастрична сукција	И-2х
Клизме	П-2х
Пункција плуралне шупљине	П-2х
Постављање уринарног катетера	И-2х
Привремена имобилизација	И-5х
1. Општа медицина	75 дана
- у служби хитне медицинске помоћи у дому здравља, односно у заводу за хитну медицинску помоћ	15 дана
2. Здравствена заштита жена	40 дана
- у породилишту	10 дана
3. Здравствена заштита деце	40 дана
4. Здравствена заштита радника	15 дана
5. Интерна медицина	35 дана
6. Општа хирургија	35 дана
7. Неуропсихијатрија	30 дана
8. Пнеумофизиологија	10 дана
9. Оториноларингологија	8 дана
10. Заразне болести	8 дана
11. Офталмологија	8 дана
12. Физикална медицина и рехабилитација	10 дана
13. Судска медицина	8 дана
14. Хигијенско епидемиолошка заштита	25 дана
15. Кожне и венеричне болести	10 дана
16. Социјална медицина	8 дана
1. Превентивна и дечја стоматологија	70 дана
2. Ортопедија вилица	30 дана
3. Болести зуба	65 дана
4. Парадонтологија и орална медицина	60 дана
5. Стоматолошка протетика	70 дана
6. Орална хирургија	40 дана
7. Максилофацијална хирургија са хитном медицинском и стоматолошком помоћи	30 дана
Презиме приправника	_____
(Очево име) и име	_____
Датум рођења	_____ место _____
Дипломирао-ла дана	_____
Назив школе, односно факултета	_____
Број и датум издате дипломе	_____
Назив и место здравствене установе/ односно приватне праксе	_____

Стаж започео-ла дана _____ године у	
Стаж завршио-ла дана	_____ године у
Назив и место здравствене установе/односно приватне праксе	
Назив организационе јединице	
Трајање практичног рада од	
Описна оцена рада:	
Дана _____ године.	
Испит је завршен у _____ часова.	
Забелешка о одустајању од стручног испита	_____
Председник комисије, _____	Чланови комисије _____ _____ _____
РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА	
полагао је _____ године стручни испит за	
пред испитном комисијом Министарства здравља.	
Председник испитне комисије,	Министар,
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	
полагао је _____ године стручни испит за	

пред испитном комисијом Министарства здравља.

МИНИСТАР

1. Превентивна и дечја стоматологија	30 дана
2. Ортопедија вилица	15 дана
3. Болести зуба	30 дана
4. Пародонтологија и орална медицина	25 дана
5. Стоматолошка протетика	30 дана
6. Орална хирургија	20 дана
7. Максилофацијална хирургија са хитном медицинском и стоматолошком помоћи	30 дана